

Några drag ur 1902 års svenska barnavårdslagar.

I början af år 1896 utsände vårt stockholmska Aftonblad till personer i skilda land och läger följande fråga: »hvad önskar och väntar Ni af utvecklingen i den närmaste framtiden inom det område, för hvilket Ni främst intresserar eder?»

Det svar jag gaf på frågan sammanfattades så: »nödig omvårdnad af vanartiga barn, af vilsekommen ungdom.»

I motiveringen härför nämde jag hurusom fångvårdsstyrelsen nyligen i und. skrifvelse till konungen påpekat den samhällsfara, som yppade sig i det allt mera tillväxande antalet af unga brottslingar; år 1865 hade 186 sådana under 20 års ålder till fängelserna inkommit, år 1894 hade siffran stigit till 315. Besinnade man att denna rekrytering af rikets fångpersonal årligen på nytt upprepades, borde man ock förstå hvilka fruktansvärda utsigter för samhället häruti inneburos, enär de korta strafftiderna ju alldeles omintetgjorde hoppet om dessa unges förbättrande inom fängelserna. Då de dock bibragts sin vanart ute i det fria samhället, borde detta känna sig främst förpligtadt att åtaga sig dem; och nog kraftigt kunde detta ej ske, utan genom statsmagternas ingripande.

Dagarne efter detta svars offentliggörande i tidningen

erhöll jag ett besök af den högt aktade folkskolläraren och riksdagsmannen Fridtjuf Berg, som sade mig, att han delade den mening jag sålunda uttalat och ville veta huruvida jag icke ansåge tiden mogen för frågans upptagande i riksdagen. Om icke på grund af fångvårdsstyrelsens anförda skrifvelse till konungen en motion i ämnet möjligen vore onödig, vore han villig att vid då instundande riksdag väcka en sådan i sagda syfte. Och då jag ansåg denna åtgärd blott kunna högeligen gagna saken, framlade han den 28 Januari 1896 i Andra kammaren en motion att riksdagen måtte i skrifvelse til konungen anhålla, det konungen ville låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag om åtgärder för beredande af lämplig uppfostran åt minderåriga förbrytare samt vanartade och i sedligt afseende försummade barn.

Denna motion remitterades för utlåtande till kammarens tillfälliga s. k. »undervisningsutskott«, hvars ordförande var folkskolläraren och stockholmsriksdagsmannen Emil Hammarlund. Hänvisande till fångvårdsstyrelsens ofvanberörda skrifvelse af d. 20 December 1895, deri hemstälts: det konungen ville åt sakkunniga män lemna i uppdrag att utreda på hvad sätt statens förpligtelse med hänsyn till vanartiga och brottsliga, men kriminelt minderårigas uppfostran bäst och ändamålsenligast kunde tillvaratagas samt derom afgifva förslag, tillstyrkte utskottet efter en omfattande motivering den framlagda motionen, hvilken ock af kammaren bifölls. Ärendet öfverlemnades derefter till första kammaren och remitterades af denna till utlåtande af dess första tillfälliga utskott, hvars ordförande jag sjelf var. Detta utskott kunde inskränka sig till ett enkelt återgifvande af den motivering, medkammarens utskott för sitt tillstyrkande af motionen använt, då nämligen de båda utskottsordförandena om denna på förhand samrådt; och äfven första kammaren biföll, på hemställan af sitt utskott, ifrågavarande motion, som dermed ock åvägabragte den riksdagens skrifvelse af

den 25 April 1896, hvarigenom det högvigtiga ärendet således för andra gången lades under konungens ögon. Den 16 påföljande Oktober tillsatte ock regeringen den komité, åt hvilken den begärda utredningen anförtroddes; fyra ledamöter, bland dessa fängvårdschefen, skulle deltaga i den i dess helhet; jämte dessa skulle tre behandla frågan i hvad den rörde minderåriga förbrytare, tre andra deremot, bland dessa motionären, hr. Berg, i hvad den rörde vanartade och i sedligt hänseende försummade barn. Den förra afdelningen aflät sitt betänkande den 26 Okt. 1898, den senare sitt den 26 Okt. 1899. Och sedan 1902 års riksdag med åtskilliga af dess särskilda utskott, i hvilket fängvårdschefen och motionären åter sammanträffade, enstämmigt tillstyrkta ändringar, godkänt de af konungen då framlagda lagförslagen, utfärdades samma år den 13 Juni: lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn jämte deraf föranledda ändringar i förordningarne om kyrkostämma, kyrkråd och skolråd den 21 Mars 1862 och — rörande Stockholm — den 20 Nov. 1863 samt i stadgan den 10 December 1897 angående folkundervisningen i riket likasom ock kungörelse angående statsbidrag till uppfostringsanstalter för ifrågavarande barn; och den 27 Juni: lagen om verkställighet af domstols förordnande om tvånguppfostran, lagen med vissa bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande minderåriga samt den lag, hvarigenom 5 kap. 1, 2, 3 och 6 §§ af gällande strafflag bragtes i öfverensstämmelse med hvad sålunda stadgats.

Af den redogörelse jag härmed lemnat för dessa lagars förhistoria torde nog tydligt framgå, att de från början, såsom ock starkt betonas i 1896 års riksdagsskrifvelse, framdrifvits af ett förenadt fängvårds- och folkskole-interesse, båda tillsammans representerande nitälskan för den folkuppfostran, som söker omhändertaga och utveckla icke blott de outvecklade utan ock de försummade, snedvridna och vilsekomna. Men detta enade interesse ville ock vinna

en rätt fördelning af uppfostringsarbetet. Det måste påyrka att sådana försummade, snedvridna och vilsekomna, som derjemte äro minderåriga, icke måtte behandlas lika med dem, som sedan de uppnått kriminell fullmyndighetsålder bryta mot rättsordningen; det kräfdes emellom skolvården och fångvården särskilda slag af uppfostringsanstalter, der minderåriga förbrytare, vanartade och sedligt försummade barn måtte få åtnjuta den uppfostran, som skulle kunna hejda deras fortsatta urartande och sedliga förfall; och det kunde framställa detta sitt kraf med åberopande ej blott af den oemotsägliga rättsprincipen att den unge förbrytarens bristande mognad måste innebära grund vare sig för hans straffrihet eller för minskning af hans straff, utan ock af det oesterrättliga uti att samhället ej hellre vid skolvården än vid fångvården anknöte sina åtgärder för hans nödiga utveckling.

Från denna utgångspunkt böra ock de nya lagarna betraktas. De fastställa en åtrådd fördelning af ifrågavarande uppfostringsarbete. Fångvården befrias i utsträckt mån från fullföljden af hvad skolan börjat men icke lyckats bringa till afsedt mål; särskilda uppfostringsanstalter få sig anförtrodt att öfvertaga denna lika svåra som magtpåliggande uppgift. Och der de enskilda hemmen visa sig ur stånd att rätt tillvarataga sin barnavårdande uppgift, öfverflyttas också denna på andra hem, barnhem eller skyddshem, för att i möjligaste mån tillförsäkra de hjälplösa små den uppfostran, de behöfva.

Genom strafflagsändringarna af den 27 Juni 1902 har ur strafflagen försvunnit bestämmelsen om minderårigas straffskyldighet, derest de, efter att hafva fyllt 14 år, före ingången i sitt 15:de år begå vissa gröfre förbrytelser, hvilkas brottsliga beskaffenhet de bort kunna inse. Då för straffbarhet bör hos gerningsmannen förutsättas en viss allmän omdömet mognad och viljans sjelfständighet, men denna utvecklingsgrad af lagen sjelf antages icke förefinnas hos barnet före dess 15:de år, kan ej vara skäligt att så-

som bevis på ett annat förhållande anlita dess begående af gröfre brott, helst barnets handlingar ganska ofta bestämmas af rent tillfälliga intryck och kunna ledas af bevekelsegrunder, som aldrig skulle förmått påverka den fullvuxne. Sedan 15:de året uppnåtts, anser lagen deremot ett annat förhållande inträda; man kan då ej förneka det befogade uti att den sedermera tillämpar ifrågavarande, för 14:åringen afskaffade straffmättningsgrundsats, om den än erkänner att före uppnåendet af det adertonde lefnadsåret omdömet mognad och viljans sjelfständighet ej i allmänhet finnas hafva hunnit den utvecklingsgrad att full kriminell ansvarighet, hör ega rum. Men just detta lagens erkännande af en pågående minderårighet ända till det adertonde året måste motivera icke blott minskade straffsatser för de unge förbrytare, som före denna ålder begå brott, utan ock skyldighet för samhället att på annat sätt än genom straffverkställighet söka bereda dem den fostran, som tydligen är dem af nöden. Det är denna skyldighet, som dikterar bestämmelsen i 3 § af lagen om ändrad lydelse af 5 kap. strafflagen; genom den beredes möjlighet att mot sådana förbrytare, som väl öfverskridit gränsen för fullständig strafffrihet men som dock ännu på grund af försenad utveckling, försummad uppfostran eller ogynnsamma omständigheter i öfrigt finna sig på barnets ståndpunkt, kunna utbyta straffet mot en uppfostringsåtgärd, om än, särdeles af ekonomiska skäl, domstolarnes rätt att så göra, begränsas till de fall, der ifrågavarande unge förbrytare dömes till böter eller till fängelse i högst sex månader. Der så sker, eger domstolen, då den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgifning samt graden af hans förståndsutveckling pröfvas sådant föranleda, förordna att han i stället för att undergå det ådömda straffet skall insättas i allmän uppfostringsanstalt.

Lagen om verkställighet af dylikt förordnande bestämmer att sådan anstalt skall upprättas af staten, ehuru konungen eger såsom »allmän» erkänna jemväl annan,

som bragts till stånd af komun eller af enskilda för uppfostran af vanartade minderårige. Då för detta erkännande kräfvades en föregående pröfning af det sätt, på hvilket anstalten anordnats, är ock tydligt, at lagen sjelf måste gifva tilkänna hvilken fordran den uppställer å dem, som önska tillvinna sig sådant erkännande.

Inom komitén rådde olika meningar rörande ändamålsenligheten af de olika anstaltstyper, som i skilda länder för vilsekommen ungdoms tvångsuppfostran åvägabragts. Det måste vara naturligt att chefen för Sveriges fångvård, derifrån gemensamhetssystemet af sedligt-pedagogiska grunder så mycket som möjligt aflägsnats, icke kunde underlåta att betona faran af att anlita samma gemensamhetssystem inom anstalter för de unge, helst all erfarenhet visat hurusom äfven bland dessa de mest förderfvade vanligen togo ledningen och beklagligt påverkade de svagare och mindre förderfvade; men det var lika klart att de komitéledamöter, som representerade den efter samma system anordnade anstalten på Hall, hvars ledande krafter tvifvelsutan förstått att afvinna systemet dess möjligast bästa frukter, skulle känna sig manade att på grund af dessa taga detsamma i försvar. Enighet vanns dock derigenom att den förre, utan att framställa något kraf på ett komiténs direkta förordande af visst annat system, föreslog bestämdt fastslående af den grundsats, hvars tillämpning måste krävas af hvarje system, som skulle kunna såsom ändamålsenligt godkännas: anstalt för tvångsuppfostran skulle ovillkorligen så anordnas, att en hvar af dess elever måtte komma i åtnjutande af den särskilda handledning och vård, som erfordrades för hans uppfostran till gudsfruktan och arbetsduglighet. Härom enade sig alla; och då lika endrägt vanns om förslaget att styrelse för tvångsuppfostringsanstalt skulle ega att redan efter ett år tillsvidare eller för viss tid öfverlemna elev till vård i enskildt hem eller anställa honom i tjänst eller yrke, samt i särskilda fall, om vederbörande inspektör

medgäfvde det, jemväl tidigare så göra, derest det pröfvades lämpligt och för eleven nyttigt, var ju så mycket vunnet som kunde vinnas för att möjliggöra förebyggandet af den slags tvångsuppfostran, som med elevernas yttre dressyr finner allt väl bestäldt och som i Frankrike af bland andra François Coppée i hans skildring af dervarande anstalter i den bekanta romanen: »Le Coupable» så skarpt och så berättigadt fördömts.

Rätt förvånande var det emellertid att i det kungliga förslaget till 1902 års riksdag finna komitéförslaget frångånget beträffande de för minderårige förbrytare afsedda anstalterna. Sådana skulle vara så anordnade, att en hvar af deras elever måtte komma i åtnjutande af »den särskilda handledning, som för hans uppfostran erfordrades». Då i det kungliga förslaget rörande uppfostran af vanartade och i sedligt afseende försummade barn komitéförslagets ofvan återgifna, äfven ifråga om skyddshemmen använda ordalydelse bibehållits beträffande dessa hem, måste ju antagas att man genom bestämmelsens förändring afsett att bereda mera öppen väg för användningen af gemensamhetsanstalter af förberörda slaget för de minderårige förbrytarne. Men om så var, korsades dock denna afsigt; de tre komitéledamöter, som insatts i riksdagens förhandling af de kungliga lagförslagen tillsatta utskott, påyrkade här att komitéförslagets formulering af bestämmelsen skulle godkännas. Utskottet tillstyrkte detta; riksdagen biföll hvad sålunda af utskottet enhälligt förordats och äfven regeringen godkände det.

Uppfostran till gudsfruktan och arbetsduglighet är således hvad hvarje anstalt skall gifva sina elever; och den handledning och den vård, som härför erfordras, skall lemnas en hvar af dem. Dermed betonar lagen att anstalternas uppfostringsarbete icke får bedrifvas dressyrmessigt utan fullt individuellt, så att hvar enskild elev omhändertages och ledes efter de betingelser, hans personlighet förutsätter. Och då sådana finnas, som mera än andra

vare sig skada under eller skadas af ett långvarigare vistande i dylik anstalt, bereder lagen möjlighet för dessas utplanterande utom anstalten så fort sådant befinnes lämpligt.

Det är påtagligt att bestämmelsen i lagens 3dje § på ifrågavarande anstalter ställer kraf, som i mån af deras storlek måste växa. Mot lagens båda anda och bokstaf måste vara att under en fåtalig lärare- och tillsyningspersonal höpa så många elever som helst. Komitén hade för anstalt af detta slag föreslagit en maximi siffra af 150; men denna bestämmelse uteslöts ur det kungliga förslaget just med hänvisning till 3dje §:s innehåll. Med detta ansågs »all erforderlig begränsning i afseende å elevantalet gifven». Och häremot bör ju i sjelfva verket intet kunna invändas.

Utom anstalten placerad elev skall när som helst kunna dit återtagas, och bör så ske, om hans uppförande eller annat förhållande dertill föranleder. Analogien med den villkorligt frigifnes ställning är påtaglig; samma pedagogiska grunder bestämna i bådadera fallen förfarandet. För att ej fresta anstaltsförvaltningen att längre än tillbörligt qvarhålla elev, som genom förvärfvad arbetsskicklighet visar sig vara anstalten till gagn, föreskrifves, att elev senast vid uppnådda 20 år skall från anstalten utskrifvas.

Då ålaggd tvångsuppfostran motsvarar ett annars föreskrifvet straff, finner sig lagen böra bestämna två år såsom den tid, hvilken i anstalt intagen elev der bör tillbringa, såvida icke dess styrelse särskildt medgifver hans tidigare utskrifning. Genom bestämmelser i 7 och 8 §§ ordnas de förhållanden, som kunna inträffa, derest elev misstänkes för eller öfvertygats om annat brott än det för hvilket han till anstalten öfverlemnats. Å ena sidan bör han icke för hvilken obetydlig förseelse som helst beröfvas anstaltens handledning och vård; men å andra sidan bör ett förordnande om hans insättande i sådan anstalt icke under alla förhållanden skydda honom för efterräkningar. Och af lätt begripliga skäl bestämmes derjemte ett att för-

ordnande af sagda slag, som ej verkstälts innan den minderårige uppnått 18 års ålder, skall vara förfallet.

För att icke bereda dåliga och samvetslösa föräldrar en verklig förmån genom att ensamt å staten öfverföra kostnaden för deras barns uppfostran, tillerkännes allmän uppfostringsanstalt rätt att ej blott af elevs egna medel utan ock af hans föräldrar uttaga godtgörelse för elevs vård och underhåll intill ett belopp af 40 öre för hvarje dag, han vårdats vid anstalten, intill dess han fyllt 18 år, och med högst 30 öre för dag, derest anstalten, under hans placering utom densamma, för hans vård och underhåll fått vidkännas kostnad. För hvad af sådan godtgörelse ej kan utfås af anstalt, som ej upprättats af staten, lemnas ersättning af statsmedel.

Vigten af hvarje elevs individuella behandling i anstalten understrykes än ytterligare af de bestämmelser, som föreskrifva upptagandet i domstolens ransakningsprotokoll af ej blott hvad i allmänhet erfordras för ransakningens fullständighet, utan jemväl upplysning om de förhållanden, under hvilka den tilltalade uppvuxit samt huruvida han förut gjort sig känd för vanart. Härigenom möjliggöres för anstalten att redan från hans första mottagande vinna den kännedom om honom, som utgör förutsättningen för hans lämpliga behandling, likesom ock konungens befallningshafvandes åliggande att bestämma den anstalt, till hvilken han bör öfverlemnas, härigenom också underlättas.

* * *

Att ingripa mot det sociala missförhållande, som presenteras af de minderåriga förbrytarne, innebär emellertid blott ett halfgjordt arbete, derest det ej omfattar äfven de vanartade och i sedligt afseende försummade barn, ur hvilkas led de förra hufvudsakligen rekryteras.

Samhället uppställer inga kraf på viss uppnådd betryggande grad af sedlighet och intelligens för rätten att ingå äktenskap; hafva samhällsmedlemmarne blott uppnått viss

ålder, står dem denna rätt öppen. Tvifvelsutan har samhället starka skäl för detta sitt förfarande; men det medför ovilkorligen förpligtelse för samhället att i möjlig mån söka afvärja eller mildra de faror, som i följd häraf hota icke minst dess egen framtid.

Icke blott de dåliga utan äfven de fattiga hemmen fostra dessa faror. »Gatans barn« stamma från hem af båda dessa slag. Der arbetet för den dagliga utkomsten tvingar både mannen och hustrun att lemna barnens uppfostran åt dessas lika lottade jemnåriga å gård eller gata, utveckla sig de små ganska snart efter vanlig ligatyp, om än föräldrarne äro än så oförvitliga. Det måste därför vara samhällets både intresse och skyldighet att snarast möjligt ingripa för att, der barn växa upp under omständigheter, som sannolikt skola utveckla deras sämre instinkter, bereda dem en uppfostran, som kan förebygga deras urartande och fall.

Såsom organ för denna samhällsuppgift anlitas de i lagen den 13 Juni 1902 föreskrifna barnavårdsnämnderna, som antingen äro fristående eller identiska med skolråden. Dessa nämnders ledamöter och kretsombud hafva i främsta rummet förpligtelse att hvar inom sitt verksamhetsområde tillse huru sig förhåller med dervarande barn; finna de att något hem försummar sina skyldigheter mot de små, skola de härom hos nämnden göra anmälan. Samma rätt tillerkännes statens eller kommunal myndighet likasom ock embets- eller tjänsteman, som i denna sin egenskap erhållit kännedom om förhållanden, hvilka föranleda till anmälan. Med sådan inträder skyldighet för nämndens ordförande att oförtöfvadt söka inhemta närmare kännedom om det eller de barn, anmälan gäller; ett visst procedere för frågans gång bestämmes i §§ 6—9, och finner man här, att, derest ej förmaning åt föräldrarne och varning eller aga åt barnet åstadkomma önskad verkan, nämnden eger skilja barnet från hemmet att för vård och uppfostran till annan öfverlemnas.

Det är klart att en så i familjelifvet ingripande åtgärd som att utbryta ett barn ur dess hem, icke bör medgifvas utan att den underställes högre myndighets pröfning i hvarje fall der den icke af föräldrarne sjelfva godkännes. Fråga kan dock uppstå åt hvilken myndighet, man i dessa fall bör anförtro pröfningsrätten. Komitén föreslog konungens befallningshafvande; i det kungliga förslaget var denna myndighet utbytt mot domkapitlen; en motionär i Andra kammaren föreslog att åtgärden skulle pröfvas af domstolarne — men särskilda utskottet anslöt sig till komiténs förslag, som ock af riksdagen godkändes. Öfver konungens befallningshafvandes beslut att gilla nämndens åtgärd få besvär anföras hos konungen i ecklesiastik-departementet; men utan hinder af underställning eller besvär må barnavårdsnämndens beslut bringas till verkställighet.

Härvid uppmanas nämnden att, der barnet blott är sedligt försummadt, helst söka insätta det i sådant enskildt hem, om hvilket nämnden kan antaga att det på ett tillfredsställande sätt kommer att vårda och uppfostra barnet. Finnes sådant hem ej att tillgå, bör nämnden söka bereda barnet plats i ett för ändamålet lämpadt barnhem. Är det deremot redan vanartadt, bör det insättas i något för sådana barn afsedt skyddshem, dock icke sedan det fyllt 16 år; och nämnden medgifves till vård och uppfostran i enskildt hem eller barnhem öfverlemna jemväl vanartadt barn, så framt icke våda för andra barns sedliga utveckling kan befaras derigenom uppkomma. I fall af denna beskaffenhet skall nämnd från enskildt hem eller barnhem öfverflytta der intaget sedligt försummadt barn till skyddshem.

Genom dessa bestämmelser söker lagen betona företrädet af uppfostran i det enskilda och mindre hemmet framför uppfostran i anstalt, likasom den ock genom det generella förbudet i § 15 för skyddshem att utan konungens medgifvande samtidigt mottaga mer-än 30 skyddslingar fastslår uppfattningen af en mindre anstalts företräde

framför en större. Då benägenheten att af ekonomiska skäl anordna stora anstalter utan att på samma gång tillgodose dem i hvad de behöfva för att kunna fungera väl, allt för ofta gjort sig gällande för att ej böra befaras möta äfven här, hade komitén, med anslutning till riksdagsskrifvelsen d. 25. April 1896, ansett sig böra genom maximisiffrans nämnda begränsning motverka den formalistiska åskådning som anser att blott barnet insatts i en anstalt, man ock gjort allt hvad man bort göra. Komitén kände sig nog skyldig tillse att icke genom för stark inskränkning af skyddslingarnes antal deras uppfostran skulle bli allt för kostsam; men den måste å andra sidan beakta hurusom derest antalet barn finge utan begränsning utsträckas till hvilken siffra som helst, uppfostringsarbetet lätt skulle alldeles omöjliggöras. Den föreslog därför en maximisiffra af 30 barn för hvarje hem, dock så att, derest ett hem verkligen så anordnades att det utan men för uppfostringsarbetet kunde mottaga flera, Konungen skulle ega medgifva ökning af sagda siffra. Denna uteslöts emellertid ur det kungl. förslaget. Särskilda utskottet fann sig dock böra tillstyrka dess återinsättande. Det påvisade hurusom i följd af motiveringen i det kungl. förslaget, det kunde antagas leda till ganska olika följder, om riksdagen antog komiténs eller Konungens förslag. Såsom sin öfvertygelse uttala utskottet att de små hemmen borde tillmätas ett afgjort företräde. Ett stort barnantal medförde icke blott den olägenheten att föreståndaren, som ju äfven med allt skäl nämdes husfader, samt husmodern icke kunde så som erfordrades träda i personlig beröring med hvarje skyddsling eller på honom utöfva ett tillräckligt individualiserande, handledande inflytande, utan ledde jemväl till den menliga följden att anstaltens samtliga lokaler måste göras så stora att de miste sin hemliknande prägel. Jag tror heller icke vara möjligt förneka det okloka uti att uppfostra fattiga barn till en i allmänhet anspråkslös ställning i lifvet i anstalter, som till följe af skyddslingarnas stora

antal måste i allt utrustas på ett sätt och med en komfort, hvartill intet motstycke finnes i de hem, dit man söker införa dem såsom tjenare. Vana som de äro att vid motsvarande göromål i anstalten blott behöfva vrida på en kran, trycka på en knapp o. s. v. för att hafva utfört sin afsedda gerning, möta de med missnöje en anställning, som på helt annat sätt tar deres arbetskraft i anspråk; från första ögonblicket vantrivas de och söka sig så fort som möjligt »till staden«, der allt är mera beqvämt. Men man ville dock just hålla dem borta från staden med dess många frestelser; man ville just söka att hålla dem kvar i hemmen på landsbygden. Riksdagen visade sig ock genom att antaga komiténs, af utskottet tillstyrkta formulering af punkten, gilla detta åskådningssätt.

Äfven i denna lag återfinner man bestämmelsen om rätt för styrelse att efter ett år eller ännu tidigare, der i särskildt fall omständigheterna sådant påkalla, tillsvidare eller för viss tid för vård och uppfostran öfverlemna skyddsling till enskildt hem eller anställa honom i arbete, tjänst eller yrke, dock med rätt och pligt att återtaga honom, om hans uppförande eller annat förhållande skulle dertill föranleda. Bestämmelsens grund är att finna i alltid samma uppfattning af uppfostringsanstalten såsom ett blott palliativ för uppfostran i ett verkligt hem. Finnes ett sådant att anlita, bör det ock ske, der hufvudvillkoret i 15 § 4 mom. befinnes kunna af detsamma fyllas.

Skyddshems styrelse åligger ock att, då skyddsling vunnit nödig stadga, besluta hans utskrifning, hvilken icke får uppskjutas utöfver hans adertonde år. Vid sin afgang skall han tillgodoses med lämplig anställning och nödig utrustning. Motsvarande bestämmelser rörande barnavårdsnämnds förhållande till dem, som genom nämndens försorg öfverlemnats till enskildt hem eller barnhem, förekomma i lagens 20 §. Nämndens tillsynspligt öfver dessa räcker till deras myndighetsålder; intill deras 18:de år utser nämnden för dem tjänst eller anställning, hvilken de ej utan näm-

dens tillstånd få lemna före uppnåendet af sagda ålder. Erfarenheten har nämligen visat hurusom dåliga föräldrar ej sällan söka locka sina barn åter för att af dem betjena sig till och med på det mest upprörande sätt. Lagen vill med anförda bestämmelse motverka försöken att tillintetgöra hvad samhället med så mycken möda för de unges räddning påkostat och bragt till stånd.

En viktig omständighet, ja, så viktig, att utan den hela lagstiftningen sväfvande i luften, beröres i lagens 14 §. »För hvarje länstingsområde samt för hvarje stad«, heter det i denna, »som ej deltagar i landsting, bör finnas nödigt antal skyddshem. Hafva sådana hem till erforderligt antal icke kommit till stånd på annan väg, böra landsting eller stadsfullmäktige låta sig angeläget vara att draga försorg om deras upprättande«. Alldeles samma ordalydelse eger stadgandet i 17 § af komitéförslaget. Man må väl med skäl förundra sig öfver dessa §§:s undfallande form. Skulle ej varit bättre på sin plats att lagen bestämdt föreskrifvit upprättandet af det antal skyddshem, som visades nödigt, och stadgat de former, som för deras bringande till stånd vore att anlita?

Jo, förvisso. Det var först efter mycket öfvervägande komitén beslöt att stanna vid sagda sitt »sväfvande« förslag. Och anledningen var helt enkelt: försigtighet. Man ville ej genom bestämda kraf från början uppkalla fiender, som af motvilja mot ökade utgifter skulle bekämpa sjelfva lagförslagen. Det ansågs klokare att genom en blott uppmaning till vederbörande visa tilltro till deras pligtkänsla och hjertelag; dermed hoppades man komma längst. Ännu är det för tidigt att söka bedöma i hvad mån hoppet förverkligats; men jag tror ej, att det skall komma på skam.

Att barn af olika kön ej må intagas i samma skyddshem samt att inom sådant skolundervisning ej må trängre begränsas än gällande folkskolstadga bestämmer, torde ock vara att bemärka. Likaså att hvarje skyddshem skall stå under ledning af en styrelse och vara försedt med ett af konungen godkänt reglemente.

I § 18 ålägges barnavårdsnämnd att öfvervaka de barns uppförande och uppfostran, som af nämnden till enskildt hem eller barnhem öfverlämnats; och föreskrifvas dessutom att om dessa tilhöra annan nämnds distrikt, denna skall om deras öfverlemnande ofördröjligen underrättas. Sedan vinner denna nämnd befogenhet att utöfva tillsyn äfven öfver sådana barn. Stadgandet motiveras särskildt af den nödvärnsrätt, landkommuner böra tillerkännas gentemot utackorderings-invasioner af de större städernas förvildade ungdom. Om denna genom sin vanart utöfvar menlig inverkan på andra barn, skall distriktets nämnd härom underrätta den nämnd, som der placerat »smittämnet»; leder sådant meddelande icke till åsyftad verkan, skall den förra nämnden anmäla förhållandet hos sin länstyrelse, som sedan i enlighet med anvisningen 18 §:s 4 mom. ingriper. I §§ 23—26 bestämmes rörande uppfostringskostnaden och godtgörelse därför. Den betraktas såsom kostnad för lemnad fattigvård. Till styrelse för skyddshem utgår dessutom för hvarje på grund af lagen i skyddshemmet intaget barns vård ett årligt statsbidrag af 100 kronor för den tid det derstädes vårdas; och till barnavårdsnämnd för betäckande af de för barns uppfostran i enskildt hem eller barnhem eller under anställning i arbete, tjänst eller yrke uppkomna kostnader, som lagen ålägger nämnden att bestrida, ett årligt statsbidrag af 40 kronor om barnet vårdas i barnhem och hälften af kostnadsbeloppet, dock ej öfver 25 kronor, om barnet är anförtrodt åt enskildt hem eller anställdt i arbete, tjänst eller yrke. Ett förslagsanslag å 70,000 kronor är för detta ändamål af riksdagen ställdt till konungens förfogande. Om jag slutligen ock nämner att komiténs förslag om skydds- och barnhemmens öfvervakande genom vederbörande folkskoleinspektörer, på tillstyrkan af särskilda utskottet förordades af riksdagen och sedan ock af konungen föreskrifvits, torde jag hafva kommit till slut med min i fråga om dessa lagar, i enlighet med den högtärade tidskriftsredaktionens önskan föresatta uppgift.

*

*

*

Enligt de officiella uppgifter, som af komitébetänkandet den 26 Okt. 1899 meddelas, funnos då i Sverige för mottagande af såväl minderåriga förbrytare som vanartade barn följande anstalter: åkerbrukskolonien Hall vid Södertelje, Lindgrenska tras-skolan i Stockholm, denna stads uppfostringsanstalt vid Skrubba, räddningshemmet vid Folåsa i Östergötland, Råby räddningsinstitut i Malmöhus län, Hallands läns uppfostringsanstalt å Måshult, räddningsinstitutet å Hisingen för gossar från Göteborgs stad, Lidköpings räddningshem och Malmö stads »internat«. Uppfostringsanstalter för dels vanartade, dels ock i sedligt afseende försummade barn voro: Fröbergiska anstalten å Norrgård vid Kalmar, anstalten vid Gullgrufvan i Gefleborgs län, skyddshemmet för flickor å Stora Ersta vid Stockholm, Göteborgs afsöndrings-skola samt Gefle stads uppfostringshem i Torsåker. Såsom endast barnhem upptagas: allmänna barnhusinrättningen, frimurarebarnhuset, Murbeckska uppfostringsinrättningen, Malmqvistska barnuppfostringsanstalten, Axel och Sofia Alms stiftelse, alla i Stockholm, samt ett mycket stort antal öfver hela riket i städer och å landsbygd förekommande stiftelser, som vare sig i egna anstalter eller genom utackorderande af omhändertagna barn lemna sådana uppfostran och vård.

De belopp, som människokärleken för detta ändamål sammanskjutit, uppgå till millioner. Sedan våra nya barnavårdslagar träd i kraft, hafva på flera håll nya företag i samma syfte planlagts, och staten sjelf öppnar snart å Bona i Östergötland en ny uppfostringsanstalt för minderåriga förbrytare. Vi måste ega rätt att förvänta lyckliga verkningar af detta räddningsarbete till en annars lätt för alltid vilsekommen ungdoms förmån. Ingenting är säkrare än att det på samma gång är ett arbete till förmån för samhället sjelft.

Sigfrid Wieselgren.
